

Česká lesnická společnost
ve spolupráci
s Lesy České republiky, s. p. - Lesní správou Pelhřimov

Pasování lípy Barborka

SBORNÍK REFERÁTŮ

25. června 2005
Častrov u Pelhřimova

Odborný garant:

Ing. Rudolf Švec

Lesy České republiky, s.p. - Lesní správa Palhřimov
tel.: 565 323 367
e-mail: prokop.ls191@lesy-cr.cz

Ing. Pavel Kyzlík

tajemník České lesnické společnosti
Novotného lávka 5, 116 68 Praha 1
tel.: 221 082 384, fax: 222 222 155,
mobil: 603 163 409, e-mail: cesles@csvts.cz

Organizační garanti:

Mgr. Iva Kubátová

Česká lesnická společnost
Novotného lávka 5, 116 68 Praha 1
tel.: 221 082 384, fax: 222 222 155,
mobil: 731 576 710, e-mail: cesles@csvts.cz

Technická spolupráce:
Lesnická práce, s.r.o.
nakladatelství a vydavatelství
Kostelec nad Černými lesy

Vydala Česká lesnická společnost v roce 2005

ISBN 80-02-01740-4

Tato publikace neprošla jazykovou úpravou.

Odborné referáty:

Lípa Barborka
5

Hospodaření v lesích LS Pelhřimov
Ing. Rudolf Švec, LČR, s.p., LS Pelhřimov
6

Chráněná příroda Pelhřimovska
Ing. Václav Hlaváč
(příspěvek nedodán)
xx

Lípy památné, významné a krásné
Památné a významné stromy Pelhřimovska
Ing. Pavel Kyzlík, ČLS
8

Program 2000 u státního podniku Lesy České republiky
Významné stromy LČR
RNDr. Jiří Stonawski, LČR, s.p., Hradec Králové
12

Stromy Pelhřimovska
Ing. Pavel Kyzlík, ČLS
15

Lípa – Barborka

Při dělení kamenického panství r. 1549 se dovídáme jména lesních komplexů na Častrovsku: Veliký les u Častrova, Jetříš veliký, les Nadetřtím u Jetříše, Pelecký les atd.

Od poloviny 15. století bylo množství dřeva vypalováno v milířích na dřevěné uhlí. Dováželo se do huti na cezení černé mědi pod zámkem v Žirovnici, později do železáren a hamrů na Kamenicku i jinam. Stopy desítek milířů najdeme ve všech větších lesních komplexech.

Bohatství dřeva umožnilo zřizování skláren na okrajích lesů. Na začátku 18. století (první zpráva z r. 1708) byla založena Stará huť, nazvaná asi podle dcery majitele panství Barborka. Sklepmistr platil 330 zlatých nájmu. Z toho vyplývalo i právo porážet dřevo na otop i pálit na potřebný popel. Dovoz zajišťovali poddaní v rámci roboty. Pro zaměstnance skláren bylo postaveno 6 dřevěných chalup. Sklárna neprosperovala, brzy zastavila činnost a vrchnost využila objekty ke zřízení menšího dvora. Později tu zůstaly jen chalupy lesních dělníků a nejdéle zůstala osídlena hájovna.

Roku 1749 koupil statek Častrov sklářský podnikatel František Adler. Zřídil novou huť při silnici k Pelhřimovu. Později dostala z neznámých důvodů jméno Drážďany. Po nadějném rozkvětu, kdy se tu pracovalo u deseti pánví, došlo brzy k úpadku. Roku 1781 už huť nepracovala. Zůstala po ní osádka drobných zemědělců a lesních dělníků.

Od 18. století se rychle měnil vzhled panských lesů. I na plochách vytěžených pro sklárny byly pěstovány smrkové monokultury. Při přechodu od trojpolního ke střídavému polnímu hospodářství byla další nevýnosná a vzdálená pole selskými majiteli zalesněna. Často se na nich špatně hospodařilo a porost byl poškozován hrabáním steliva.

Hospodaření v lesích

Lesní správy LČR Pelhřimov

Rudolf Švec

Lesní správa Pelhřimov je organizační jednotkou LČR, s. p. Hradec Králové, spadající pod Krajský inspektorát Havlíčkův Brod. Je jednou z osmdesáti lesních správ. Posláním lesních správ je plánování hospodářských zásahů a prostřednictvím obchodních smluv zadávání práce specializovaným podnikatelským subjektům, v posledním roce se zabývají i obchodováním se dřevem..

Lesní správa Pelhřimov se rozkládá na katastrální výměře 152.000 ha, na dvou lesních hospodářských celcích a to LHC Pelhřimov a LHC Jihlava. Obhospodařuje cca 14.300 ha lesa v přímé správě a na 6.800 ha vykonává funkci odborného lesního hospodáře pro drobné vlastníky lesů. Celá se nachází na Českomoravské vrchovině.

Na lesní správě pracuje 22 THP, z toho na ústředí je 8 THP a venkovní provoz zajišťuje 14 revírníků. Zhruba 85 % prací provádí tři subjekty na základě obchodních smluv, a to jak v těžbě dřeva, tak v pěstební činnosti. Zbývající těžbu dřeva zajišťuje LS na základě smluv o dílo a současně s touto dřevní hmotou sama obchoduje.

Přírodní podmínky

- nadmořská výška 300- 744 m, většina území v polohách 550-700 m.n.m.
- průměrná roční teplota 7- 8 °C
- průměrný roční úhrn srážek 630- 800 mm
- délka vegetační doby 150 dnů
- oblast patří do Českého masivu, geologický podklad tvoří převážně žula a rula, půdy jsou většinou přirozeně kyselé, bývá zde často balvanitý povrch
- celá oblast je důležitým zdrojem kvalitní pitné vody.

Nejrozšířenější z edafických kategorií jsou:

- řada kyselá, kategorie K-kyselá (5.364 ha)
- živná řada, kategorie S – středně bohatá (3.853 ha)
- řada oglejená, kategorie O – středně bohatá (1.709 ha)

Nejrozšířenějším souborem lesních typů je 5K a 5S.

Z lesních vegetačních stupňů naprosto převažuje 5. lesní vegetační stupeň a následuje 6. lesní vegetační stupeň.

Dřevinná skladba

Současnou dřevinnou skladbu tvoří:

- z 91 % jehličnany - z toho 83 % SM
- z listnáčů je nejvíce zastoupen BK 2,6 %.

Naším záměrem je naplňovat cílovou dřevinnou skladbu v poměru dřevin SM 65 %, BK 20 %, JD 8 %, ostatní dřeviny 7 %.

Závazná ustanovení plánu

- Maximální celková výše těžeb je 1.078.000 m³.
- Minimální plošný rozsah výchovy v porostech do 40 let (prořezávky i probírky) je 3270 ha.
- Minimální procento melioračních a zpevňujících dřevin dle jednotlivých hospodářských souborů za obě LHC je 23 %.
- Zásoba dřeva je v průměru 378 m³/ha.
- Celkový běžný přírůst dřeva je 9,03 m³/ha ročně.
- Lesní správa v současnosti těží ročně 103.000 m³, t.j. 7 m³/ha/rok.
- Obnova lesa probíhá na ploše 90 ha, z toho je 33 ha přirozené obnovy (převážně SM). Vnášení původních dřevin pro zpevnění porostů a zvýšení biodiversity (BK, JDb, JV) tvoří 30 % z ročního zalesnění.
- Výchova v porostech do 40 let věku je realizována na ploše 340 ha.

Lesní správa za dobu své existence vyřešila 8000 restitučních nároků a vydala původním vlastníkům 23.900 ha lesů.

Hlavní funkcí lesních porostů LS Pelhřimov je produkce dřevní hmoty. Přírodní podmínky umožňují dosáhnout nadprůměrné hmotové produkce a poměrně značného podílu cenových sortimentů. Lesní správa preferuje podrostní způsob hospodaření za využití přirozené obnovy lesa při volbě šetrných technologií těžebních prací. Jemné způsoby hospodaření provádí v porostech především geneticky cenných, geneticky vhodných a nerozpadlých vlivem kalamit. Mýtní úmyslná těžba (až do výše 75 %) je z důvodů zachování přirozené obnovy, minimálního poškození mateřského porostu, podrostu a cestní sítě časově nasměrována do období vegetačního klidu.

Kvalitní uznané porosty pro sběr osiva umožňují zajištění jeho dostatečného množství. Pro tyto účely a s ohledem na vysokou kvalitu porostů jsou uznány genové základny Drážďany, Bozděchov, Černovice a Cetoraz o výměře 3.733 ha. Dále lesní správa obhospodařuje 60 ha maloplošných chráněných území. Celá oblast lesní správy je obrovskou zásobárnou pitné vody a je po celý rok velmi intenzivně turisticky využívána.

K zajištění cílů veřejného zájmu LS realizuje Program 2000 LČR. Náplní programu je kromě jiného zpříjemnění pobytu návštěvníkům lesa. Představuje to zřizování odpočinkových posezení, odstavných parkovišť v okrajích větších lesních komplexů a turistických center, estetické úpravy turistických stezek, úpravy studánek, lesních pomníčků, malých vodních nádrží a dalších opatření.

K 1. květnu 2003 Lesy České republiky vyhlásily dílčí program „Významné stromy LČR“. Vyhlášené stromy jsou jedinečné svými rozměry, tvarem, stářím nebo dřevinným druhem a jsou na pozemcích k nimž mají LČR, s.p. právo hospodařit.

Lesní správa Pelhřimov zaevidovala 36 významných stromů. Nejpozoruhodnější z nich jsou:

- stářím a tvarem - lípa Barborka u stejnojmenné hájenky
- velikostí - Soukupův smrk na lokalitě Spodní troják
- druhem - Ořešák královský u hájemky Johanka

Autor:

Ing. Rudolf Švec

LČR, s.p., LS Pelhřimov

tel.: 565 323 367, e-mail: prokop.ls191@lesycr.cz

Lípy památné, významné a krásné

Pavel Kyzlík

Lípa srdčitá malolistá (*Tilia cordata*)
(Lípa melkolistnaja, Winterlinde, Small-leaved linden)

Lípa velkolistá (*Tilia platyphyllos*)
(Lípa krupnolistnaja, Sommerlinde, Large-leaved linden)

Lípa je strom dosahující výšky až 40 m, se silným, krátkým, válcovitým kmenem a vytvářející široce rozvětvenou korunu. Lípa může dosáhnout obvodu kmene až 10 m a stáří až 1000 let.

V zápoji lípy tvoří dlouhý kmen s malou zakulacenou korunou. U nás je lípa srdčitá rozšířena rovnoměrně po celém území, ale vyhýbá se sypkým a vysychavým půdám. Přirozeně roste v dubových habřinách a v lužních, suťových a roklinových lesích od nížin do podhůří, kde roste často ve společenství javorů, jilmů, jasanů, dubů a habrů. Daří se jí na humózních, živinami bohatých, vzdušných a čerstvých půdách. Škůdců má poměrně dost, ale nepůsobí větší poškození stromů. Dříve u nás osidlovala značné plochy, ale její význam poklesl s přeměnou lesů na pole, pasením, těžbou lýka a umělým šířením jehličnatých dřevin. V lesnictví se využívá jako důležitá přípravná dřevina zlepšující půdní vlastnosti. Patří mezi dřeviny dobře snášející stín a spolu s velikou a trvalou výmladností je vhodná jako výchovná dřevina zejména do porostů dubu. Proto je také nazývána „chůvou dubu“. Lípa velkolistá má podobné ekologické nároky jako lípa srdčitá, areál rozšíření má více na jihu a je citlivá k pozdním mrazům. Obě zmiňované lípy, které jsou u nás domácí, rostou spolu pouze v jižním Rusku.

Rod **Tilia** obsahuje asi 40 druhů, které se vzájemně ochotně kříží i bez lidského přičinění. Křížencem lípy srdčité a velkolisté je lípa obecná (*Tilia x vulgaris* nebo *T. europaea*). Většinou se tedy nacházejí kříženci s převahou vlastností inklinujících k jednomu z původních druhů, což je nejlépe zřetelné na kvetení. Lípa velkolistá kvete již v červnu a lípa srdčitá o 3-4 týdny později. Přirozeně vznikající různí jedinci hybridního druhu lípy obecné představují plynulou fenologickou řadu rozkvétající od poloviny června do konce července.

Dalšími lípami jsou např. lípa americká, krymská, stříbrná, řapíkatá, různolistá.

Lípa je naším národním stromem a symbolickým stromem Slovanů. Byla prvním stromem, který se vysazoval u lidských obydlí zejména pro její všestrannou využitelnost.

- z lipového dřeva se dělal nábytek, dřeváky, hudební nástroje, kolébky i rakve
- lipové dřevo „lignum sanctum“ tj. svaté dřevo bylo užíváno k vyřezávání oltářů, světců, rámu k cenným obrazům apod.
- je to řezbářské dřevo, měkké, lehké, bílé, velmi stejnoměrné, s téměř nezatelnými letokruhy. Vyschlé lipové dřevo je „klidné“, nebortí se a málo praská.
- z lipového dřeva se vyráběly násadky ke štětcům, rýsovací prkna, kdysi i střelný prach.
- uhlí z lipového dřeva desinfikuje, jemné dřevěné uhlí se používalo jako kreslířské
- velmi pevné lýko sloužilo k výrobě opánek tzv. laptí, jaké měl již Přemysl Otáč a také k výrobě košíků, rohoží, klobouků a k upevňování seker a mlatů k topůrku
- jako pastva pro včely nabízí lípa na jednom stromě až 60 tisíc květů. Med z lipových květů byl nejléčivější
- když lípy kvetou, je na světě medový čas
- proslulé lipové „thé“ podporuje pocení, tvorbu moči, rozpouští hleny, zklidňuje dráždivý kašel, mírní horečku a infekce zažívacího traktu, odpar pomáhá při zanícené kůži. Lipové květy musí být každoročně trhané, protože po roce ztrácí léčivou

sílu. Starší květy se pak plnily do plátěných sáčků a uschovávaly na různých místech, kde chránily před činy v důsledku vášní.

- pruty či výmladky se používaly na hrubé košíkářské práce
- v době nouze se mladé haluze a listy lip trhalo na krmení pro hospodářská zvířata
- zmlazené prýty vyhledávají zejména ovce
- Finové se při saunování šlehají březovými nebo lipovými proutky s mladým listím, které nejprve namočí do vody, pak nimi v teplé místnosti ve vzduchu zavrtí, mokré lístky se okamžitě v sauně ohřejí a potom je jemně přikládají na studená místa - dolní části končetin - lýtka tak, aby se rychle prohřála... Nejde o masáž, ale o přenos tepla... Mokré žhavé lístky se snadno přilepí na kůži a prohřejí ji.
(pozn. OL)
- naši předkové věřili, že pod lípou je kouzelné prostředí pro odpočinek i prožitek z příjemné společnosti a věřili, že lípa chrání proti úderu blesku a zlým duchům
- kdykoli šlo o nalezení pravdy v právních sporech scházeli se dříve všichni pod starou lípou a věřili, že pod ní se na světlo dostane čistá pravda
- nejkrásnější posláním má lípa jako památní symbolický ozdobný strom např. rodový u statku, návěsní, u kostelů, kapliček, křížků, na hřbitovech, křížovatkách, hranicích, aleje u cest, v osách zámeckých parků
- mnoho lip bylo vysazeno v památných letech jako Strom svobody - nejčastěji (s jedinou výjimkou, kdy je to opačně) se lípy jmenují po J. Husovi, tak jako duby po Žižkovi
- s výjimkou lípy zelené napadají všechny lípy mšice, které potáhnou listy a větvičky sladkou šťávou, která přitahuje včely a mravence
- lipový list je srdéčko a to je symbolem vzájemné lásky - pod lípou je ideální místo dostaveníček zamilovaných
- dny lípy podle Keltského stromového kalendáře jsou 11. – 20. březen a 13. – 22. září - lidé narození v tomto znamení jsou univerzálního ducha (Greta Garbo *1905, Albert Einstein *1879) a hledí na svět přes brýle svých snů a představ
- lípa je zasněná a trpělivá - k těmto dnům Keltského kalendáře se vztahuje číslo 12, drahokam perla (posiluje vášeň), vlastnosti měkkost a pohyblivost
- lípa stříbrná snáší dobře nepříznivé ovzduší velkoměst - má listy ze spodu stříbřitě plstnaté, jsou pracholapné, a proto se jsou vysazovány ve městech jako aleje

Lípa je také často opěvována v literatuře:

Dech síly jaksi neuvědoměné
a dobráctví, jež medu plno, vane
z koruny její hmyzem opěvané,
když nad snem květů pohoda se klene.
S. K. Neumann, Lípa.

Ó, vy lípy,
Praotců ruka sem
Vsadila vás!
Árie ze Smetanovy opery Libuše

„Kořatá lípa rozklání stín větví kolébavých na stůl prostý“,
říká úvodem básně „Ve stínu lípy“ Svatopluk Čech.

V České republice je téměř 2000 památných lip, což tvoří téměř polovinu (46%) všech vyhlášených památných stromů, následují dub s podílem 23%, buk 6%, javory 5%, platan 5% a další.

Ještě na počátku století u nás existovaly opravdu velké lípy. Například 630 let stará lípa v Bzenci (okres Hodonín) s obvodem kmene 1400 cm, podle níž se dodnes jmenuje značkové víno Bzenecká lipka, o níž napsal milou báseň František Vysušíl již před 130 lety. Lípa v Losenici u Čáslavi (okres Kutná Hora) měla obvod 1256 cm. Lípa v Kamenici nad

Lipou (okres Pelhřimov) dala svému městu i jméno, ale od roku 1933 je jen ošetřovaným torzem.

Největší lípy v Evropě podle obvodu kmene:

- Hesensko (SRN) 1700 cm
- Bavorsko (SRN) 1580, 1650 cm
- Jura (Francie) 1500 cm
- Maribor (Slovinsko) 1080 cm
- Somogy (Maďarsko) 1010 cm

Nejznámější lipové aleje v Evropě:

- berlínská Unter den Linden (Pod lipami) na hlavní městské třídě.
- pařížská v ose zámeckého parku Tuillares.

U nás jsou proslulé lipové aleje:

- Valdštejnská mezi Jičínem a Valdicemi. V ose leží na jedné straně kaple Kartouzy Valdické, na obzoru jičínské strany ční zřícenina hradu Veliš. Alej je čtyřřadá a původně byla dlouhá 1875 m.
- Na Uhlířském vrchu u Bruntálu alej, která vede k baroknímu poutnímu kostelu, byla vysazena v r. 1766-1770, je čtyřřadá s 336 stromy.
- Trhanovská alej (Lomikarova) na Domažlicku má 140 lip, z nichž nejstarší a největší má 350 let a 620 cm obvodu.

Největší lípy v České republice:

Vejdova lípa

Lípa velkolistá roste v obci Pastviny na jihozápadním okraji u bývalé hájovny čp. 21 v okrese Ústí nad Orlicí. Obvod 1259 cm, výška 25 m, stáří 600 let. Původně zde rostly lípy čtyři, předposlední byla zničena vichřicí v roce 1978. Lípa je pojmenována po majiteli sousedního selského dvora U Vejdů. Mohutný kmen je dutý a stará pověst vypráví, že se u stromu o půlnoci zjevuje duch pasáčka, který v dutině zemřel.

Sudslavická lípa

Lípa velkolistá v k. ú. Výškovice u Vimperka na pravém břehu Volyňky u mlýna Vanických. Obvod 1177 cm, výška 26 m, stáří 600 let.

Lukasova lípa

Lípa velkolistá v severozápadní části obce Telecí (okres Svitavy) u budovy statku čp. 102, který kdysi patřil rodině Lukasů. Obvod 1170 cm, výška 18 m, stáří 700 let. Ke stromu se váže pověst, že v jeho dutině v době temna opisoval bibli a zpíval žalmy neznámý český bratr. Odtud je i název „Zpívající lípa“.

Husova lípa

Lípa velkolistá v obci Chlístov u Lažišť (okres Prachatice). Obvod 957 cm, výška 8 m, stáří 750 let. Tuto lípu spojuje pověst se jménem mistra Jana Husa. V jeho době se zde scházeli věřící, aby vyslechli mistrovo kázání. V roce 1995 byla poškozena vichřicí. Výška stromu před vichřicí byla 18 m.

Lípa americká

Kříželec lípy velkolisté a krymské roste ve středu obce Tatobity (okres Semily). Obvod 940 cm, výška 17 m, stáří 500 let.

Tisíciletá lípa v Kotli

Lípa velkolistá v obci Kotel (okres Liberec). Obvod 939 cm, výška 33,5 m, stáří 870 let. Lípa měří u paty kmene 12,6 m a v její dutině se může skrýt 20 lidí.

Lípa v Praskolesích

Lípa velkolistá na návsi obce Praskolesy (okres Jihlava). Obvod 920 cm, výška 19 m, stáří 500 let. Lípa slouží též jako zvonička.

Bratrská lípa

Lípa srdčitá v obci Kunvald (okres Ústí nad Orlicí). Památný strom roste ve stráni při silnici Kunvald – Rokytnice u čp. 77. Obvod 900 cm, výška 32 m, stáří 450 let. Podle pověsti zde Čeští bratři před nuceným odchodem z vlasti v roce 1547 zasadili těsně vedle sebe tři lípy: za víru, lásku a naději. Lípy srostly v jediný strom s krásnou a pravidelnou korunou. V roce 1930 se při bouři „Naděje“ odlomila, od té doby se již zmladila a koruna je opět pravidelná.

V knize „Památné stromy I.“ (Hrušková –Turek) je zmíněno 42 lip, v díle II. 46 lip. V knize „Stromy se na nás dívají“ (Hrušková-Turek) je 74 fotografií lip. Televizní seriál „Paměť stromů“ se zabývá mj. 45 lípami (stromy, skupinami a alejemi). A konečně J. E. Chadt-Ševětínský se ve své knize „Staré a památné stromy“ (1913) zabývá 87 lípami. V průvodci „Navštivte památné stromy“ je uvedeno 75 lip. Ve všech případech je zastoupení lip jednoznačně nejvyšší.

Lípa v heraldice

Lipový list, svým tvarem podobný srdci, vyjadřuje štěstí, lásku a pravdu. Lekno (lístky leknínu) bývá často s listy lípy zaměňováno.

IVANOVICE NA HANÉ (okres Vyškov)

... štít ověnčen přirozeným věncem z lipových listů a ječných klasů...

OSTRAVA – MARIÁNSKÉ HORY

... na spodku štítu vystupuje zlatý kříž, ovinutý stříbrnou lipovou ratolestí...

STRENICE (okres Mladá Boleslav)

... stříbrný štít se zeleným trávníkem, z něhož vyrůstá lípa, na okraji štítu je slavík...

KARVINÁ

V roce 1968 připojen Fryštát a vzniká nový znak

... v levém červeném poli na dělicí čáře zelená lipová ratolest se třemi listy a jedním květem...

LIPOVÉ LÁZNĚ (okres Jeseník)

Nad symbolem lázeňského pramene jsou umístěny dva lipové listy

CTINĚVES POD ŘÍPEM

Má ve znaku lipový list a květ.

Místní názvy a příjmení

Lípa, Lipeč, Lipany, Lipence, Lipí, Lipina, Lipinka, Lipiny, Lipka, Lipky, Lipiná, Lipnice, Lipník, Lipno, Lipnička, Lipov, Lípová, Lipovec, Lipovice, Lípovky, Lípy, Lipůvka.

Lípa, Lipan, Lipanský, Lipán, Lipavský, Lipenský, Lipina, Lipka, Lipnický, Lipov, Lípový, Lipský.

Autor:

Ing. Pavel Kyzlík
tajemník ČLS

Program 2000 u s.p. Lesy České republiky

Významné stromy LČR

Jiří Stonawski

Na pozemcích LČR se nachází jednotlivě a ve skupinách cca 1 700 památných stromů vyhlášených podle zákona o ochraně přírody a krajiny.

LČR současně v průběhu let 2003-4 provedly zcela ojedinělé mapování dalších stromů významných svým věkem, habitem, spojením s historickou událostí, atd. Výsledkem mapování je celkem 296 jedinců a skupin "Významných stromů LČR", zařazených do podnikové databáze a označených v terénu jednotnou informační tabulí.

Státní podnik Lesy České republiky (dále jen „LČR“) vyhlásil ke dni 1. 5. 2003 na základě podnětů organizačních jednotek a České lesnické společnosti jako součást svého „Programu 2000“ dílčí program „Významné stromy LČR“. Tímto svým programem se rozhodl navázat na historické i současné aktivity různých subjektů zabývajících se mapováním výskytu jedinců a skupin rozměrově, tvarově, historicky či jinak pozoruhodných stromů. Program se vztahuje pouze na pozemky, k nimž má podnik právo hospodařit, nikoliv tedy na pozemky cizích vlastníků.

Evidence významných stromů LČR byla prováděna jejich záznamem do intranetové aplikace podniku. Tato aplikace umožňuje i nadále doplňovat další položky. Zařazením stromu či skupiny stromů do seznamu se územně příslušná organizační jednotka podniku současně zavázala k jejich praktické ochraně a péči o ně v případě potřeby. Přehled vybraných údajů týkajících se zařazených stromů je přístupný pro všechny pracovníky podniku.

Zveřejnění seznamu vně podniku je připravováno v rámci rozsáhlé úpravy jeho internetových stránek.

Program se nevztahuje na stromy, které jsou již vyhlášeny jako stromy památné, tedy pro které je zajišťována ochrana a péče podle § 46 zákona č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, v platném znění. V případě zájmu o vyhlášení „Významných stromů LČR“ podle tohoto zákona budeme preferovat smluvní ochranu (dle ustanovení § 39 tohoto zákona). Dosud však chybí právní úprava náležitostí této smlouvy.

K datu 1. 5. 2005, tedy ke 2. výročí vyhlášení programu, bylo organizačními jednotkami podniku navrženo celkem 296 jedinců a skupin 29 druhů významných stromů LČR.

V následující Tabulce 1 je uvedeno, kolik lesních správ či lesních závodů se dosud do programu zapojilo a s jakým počtem stromů či jejich skupin.

Tabulka 1 - Počet LS a LZ zapojených do programu

Počet LS/LZ	Počet stromů	Počet LS/LZ	Počet stromů
39	0	1	10
7	1	1	11
7	2	2	12
11	3	2	14
7	4	1	16
2	5	1	17
1	6	1	23
2	7	1	39
2	8		

Tabulka 2 - Celkové počty stromů dle jednotlivých druhů a jejich maximální zjištěné parametry (obvod ve výčetní výšce, výška stromu, stáří stromu)

Dřevina	Počet	Obvod (cm)	Výška (m)	Stáří
Borovice černá	1	156	26	140
Borovice lesní	5	380	37	250
Borovice vejmutovka	2	332	41	110
Bříza bradavičnatá	1	223	28	70
Buk lesní	58	680	47	450
Dub (nerozlišeno)	4	625	33	420
Douglaska tisolistá	18	400	46	180
Dub letní	38	805	35	500
Dub mnohoplodý	1	472	12	400
Dub zimní	9	633	31	270
Jasan ztepilý	3	400	36	180
Javor babyka	3	441	25	150
Javor klen	7	370	36	250
Javor mléč	2	375	23	200
Jedle bělokorá	20	400	52	380
Jedle obrovská	1	223	34	82
Jeřáb břek	1	245	23	100
Jeřáb oskeruše	1	129	24	90
Jilm habrolistý	1	437	29	200
Jilm horský	4	315	42	175
Lípa malolistá	14	570	36	300
Lípa velkolistá	3	450	35	200
Modřín opadavý	6	360	42	221
Olše lepkavá	1	220	28	100
Ořešák královský	1	337	15	200
Smrk ztepilý	80	490	57	380
Topol bílý	3	414	35	118
Topol černý	1	485	40	150
Třešeň ptačí	2	223	35	150
Zerav obrovský	1	355	28	200
Maximum celkem		680	57	500

Z přehledu je zřejmé, že nejčastěji navrženým stromem je smrk ztepilý (80 položek, tj. více než čtvrtina všech návrhů). Po něm následuje buk lesní (58), dub letní (38), jedle bělokorá (20), douglaska tisolistá (18) a lípa malolistá (14). Následuje přehled 10 nejvýznamnějších stromů z hlediska výšky, obvodu a věku.

Tabulka č. 3 - Deset nejvyšších stromů

Název OJ	Dřevina	Výška	Obvod	Stáří	Poznámky
LZ Boubín	Smrk ztepilý	57	452	380	Strom se nachází v NPR Boubínský prales.
LS Strážnice	Smrk ztepilý	56	324	170	Genotyp horského smrku. Nejvyšší a nejmohutnější SM na revíru 8.
LS Frýdek-Místek	Jedle bělokorá	52	390	180	Hrubá jedle.
LZ Boubín	Jedle bělokorá	50	310	250	Strom se nachází v PR Zátoňská hora.
LS Přimda	Douglaska tisolistá	49	364	120	
LS Kraslice	Smrk ztepilý	48	330	150	Lokalizace - pod Zámečkem.
LS Nové Město	Smrk ztepilý	48	349	160	
LS Pelhřimov	Smrk ztepilý	48	308	193	
LS Lužná	Buk lesní	47	350	220	
LS Šternberk	Smrk ztepilý	47	362	240	Bývá obvykle nazýván "Král smrků". Nachází se v údolí potoka Sitky za osadou Horní Žleb.

Tabulka č. 4 Deset stromů s největším obvodem

Název OJ	Dřevina	Výška	Obvod	Stáří	Poznámky
LS Strážnice	Lípa malolistá	25	1425	100	10 kmenů vyrostlých z 1 pařezu. Obvody jednotlivých kmenů od 115 do 170 cm.
LZ Židlochovice	Dub letní	25	805	500	Nejsilnější strom polesí Soutok.
LZ Boubín	Buk lesní	25	680	200	Strom stojí u kamenného památníku na stavbu nové cesty "Polučí".
LS Jeseník	Dub zimní	30	633	200	"Ondřejovický obr".
LS Třeboň	Dub	23	625	420	Nejsilnější pastevní dub na palouku u Červené bašty.
LS Nasavrky	Dub letní	25	609	350	Strom se nachází nedaleko dnes již zbytků Vilemíniny vyhlídky.
LS Plasy	Lípa malolistá	30	570	300	Jedná se o mohutný čtyřkmen na hrázi rybníka.
LS Pelhřimov	Lípa malolistá	23	562	180	
LS Horšovský Týn	Dub	33	560	250	DB rostoucí na pastvině proti vchodu do obory Podrážnice, která byla založena v roce 1590. V oboře se nachází několik torz DB, údajně vysazených v době založení obory.
LS Nasavrky	Dub letní	29	560	300	

Tabulka č. 5 Deset nejstarších stromů

Název OJ	Dřevina	Výška	Obvod	Stáří	Poznámky
LZ Židlochovice	Dub letní	25	805	500	Nejsilnější strom polesí Soutok.
LS Město Albrechtice	Buk lesní	12	430	450	Nachází se na tzv. Zlatohorské stezce - historické spojnici Rakouska a Slezska.
LS Třeboň	Dub	23	625	420	Nejsilnější pastevní dub na palouku u Červené bašty.
LS Náměšť nad Osl.	Dub mnohoplodý	12	472	400	
LZ Boubín	Smrk ztepilý	57	452	380	Strom se nachází v NPR Boubínský prales.
LZ Boubín	Smrk ztepilý	40	430	380	Strom se nachází v NPR Boubínský prales.
LZ Boubín	Jedle bělokorá	42	400	380	Strom se nachází v NPR Boubínský prales.
LS Nasavrky	Dub letní	25	609	350	Strom se nachází nedaleko dnes již zbytků Vilemíniny vyhlídky.
LS Nasavrky	Dub letní	21	538	350	Strom se nachází na rozcestí pod pastvinami hřebčína ve Slavické oboře.
LS Plasy	Buk lesní	32	420	350	Velký košatý buk uvnitř porostu.

Autor:

RNDr. Jiří Stonawski
 Lesy České republiky, s.p. - ředitelství podniku
 Přemyslova 1106
 Hradec Králové

Stromy Pelhřimovska

„Vynikající výškou a staletým věkem – hledě na ně s úctou, obdivem i vděkem !“

Pavel Kyzlík

Památných stromů, skupin alejí je asi 50. Další významných je ještě jednou tolik. Proto se můžeme zabývat jen některým. Údaje jsou uvedeny: obvod ve výšce 1,3 m / v cm / výška v m / věk.

Želivský (též Žižkův) dub – *dub letní*, k.ú. Želiv; 696/24/500, zcela vyniká a patří mezi nejvýznamnější památné stromy v ČR. Dub roste mezi rybníkem a silnicí směrem na Červenou Řečici, jižně od kostela, u křižovatky pod klášterní zahradou při červené turistické značce.

Mohutný dutý ošetřovaný kmen se větví až ve výši 5 m, takže korunu vysokou 19 m tvoří dvě mohutné kosterní větve (v jednom místě srostlé tvoří okno).

Jana ze Želivi dub nepamatuje, ale když stavitel vrcholného středověkého baroka J.B. Santini-Aichl budoval kostel a obnovoval opatství a konvikt, byl již dub dvoustletý velíkán, kterého si nemohl nevšimnout. Dub znal také Josef Čapek, který v Želivi prožil poslední léto na svobodě v roce 1939 a byl zde gestapem zatčen. Do Želivi rád jezdil i skladatel B. Martinů. Internován zde byl i pozdější český kardinál Tomášek.

Havlíčkův dub, *dub letní*, k.ú. Proseč Obořiště; 650/24/300; roste soliterně v zámeckém parku. Při pohledu od zámku za rybníkem. Park při dnešním Domově důchodců je přístupný a v DD můžete dostat speciální razítko do vandrovní knížky.

Dub je monumentální; šířka koruny je 24 m a její výška 12 m. Zdravotní stav na svůj věk je dobrý. Poblíž stromu je zasazen kámen s pamětní deskou a textem: „Na památku pobytu K.H. Borovského v letech 1847-48 u svojí budoucí manželky Julie rozené Sýkorové z Proseče Obořiště. LP 1998“

Pod stromem sedával Karel Havlíček a Julii hrál na kytaru a jezdil sem do hájovny k lesníku Sýkorovi i po svatbě s dcerou Zdeňkou.

Chudák babyka, *javor babyka*, k.ú. Čížkov; 480/15/380, Strom v zanedbaném stavu a v zanedbaném okolí roste v bývalé zámecké zahradě místního zámečku směrem k hlavní křižovatce v zastrčeném koutku soukromého pozemku. Je největším památným stromem svého druhu celé České republiky.

Košetická lípa, *lípa srdčitá*, k.ú. Košetice; 530/24/250, Nachází se u křížku po levé straně silnice Košetice Buřenice.

Jiřická lípa, *lípa velkolistá*, k.ú. Jiřice, 800/15/700; strom roste uprostřed obce na návsi na upraveném místě, opatrována místními občany, dutina je opatřena dvířky. U stromu je informační deska s historií a zajímavostmi o lípě.

Buk u zříceniny hradu Orlík, *buk lesní*, k.ú. Rozkoš, 370/22/190; roste pod turisticky navštěvovanou zříceninou hradu nad Humpolcem.

Skupina 14 stromů u Bransoudova, k.ú. Plačkov, z nichž vyniká *javor klen* 467/20/180, *dub letní* 592/24/250 a 516/23/250, *buk lesní* 443/32/250; Památné stromy tvoří okraj lesního porostu, některé jsou roztroušeny i v přilehlých loukách.

Dub v Červené Řečici, *dub letní*, k.ú. Červená Řečice, 620/20/400; roste za obcí ve směru na Pelhřimov vpravo v louce pod silnicí ve vzdálenosti asi 50 m.

Habr v Pacově, *habr obecný*, k.ú. Pacov, obvod nestanoven – strom se větví ve výšce 100/8/200; zajímavé živé torzo se nachází v zámeckém parku

Lípa u Opatovského dvora (2), *lípa srdčitá*, k.ú. Staré Bříště, 555/28/300 a 345/26/300. Stromy se nacházejí v lesním porostu.

Kamenická lípa, *lípa srdčitá*, k.ú. Kamenice nad Lipou, 500/4/500; roste v zámecké zahradě. Pozoruhodností tohoto stromu je krátký mohutný kmen větvící se ve čtyři vodorovné kosterní větve (dnes podepřené). Původní počet vodorovných větví byl podle historických pramenů 19. Po konzervaci v roce 1993 je současný zdravotní stav dobrý. Je to nejstarší strom okresu Pelhřimov a přidal i část jména města.

Lípa malolistá, k.ú. Libkova Voda, 593/19/300; roste na návsi u sochy sv. Jana.

Lípa malolistá, k.ú. Mezná, 582/27/300; roste u vodojemu, u cesty směrem do Častrova.

Dub letní, k.ú. Nový Rychnov, 540/27/300; roste na hrázi bývalého mlýnského náhonu.

Lípa velkolistá, k.ú. Vlkosovice, 590/19/300; roste na okraji obce směrem na Mnich.

VÝZNAMNÉ STROMY LČR, S.P.

Jedle bělokorá, k.ú. Častrov, 346/35/180; se nachází v lesním porostu nad bývalou hájenkou Barborka.

Ořešák královský, k.ú. Kamenice nad Lipou, 337/15/200; je největším památným stromem svého druhu v ČR.

Borovice vejmutovka (Starohuťská vejmutovka), k.ú. Těmice, 280/38/110; roste v porostu poblíž bývalé hájovny Stará Huť za hrází rybníka.

Dalších 36 významných stromů LČR, s. p. vyhledala v roce 2004 Lesní správa Pelhřimov, čímž se zařadila na první místo ze všech lesních správ a lesních závodů.

Protože LS Pelhřimov věnovala šetření velkou péčí a také proto, že Dřevinou roku 2005 je u LČR s.p. lípa, bylo rozhodnuto, že jednomu stromu bude věnována zvláštní pozornost, a tímto stromem se stává **Lípa Barborka**.

Lípa Barborka, *lípa malolistá*, k.ú. Častrov, 562/23/300; je solitér rostoucí u bývalé hájovny, původně sklářské hutě. Na památeční a informační tabuli stojí:

„Poutníče, postůj a zklidni mysl svou. Pohlédni na prastarou lípu, která přežila 12 generací lesáků a sklářů. Zasazena byla roku 1708 při založení hájenky a jméno dostala podle křestního jména majitele kamenického panství. Chránila stavení, dávala lidem stín a léčivý květ, včelám pastvu. Věříme, že ji lidem uchrání pro generace příští.“